

А Л К М А Н

Алкма́н [(грец. Ἄλκμάν); 2-а пол. 7 ст. до н.е.] — давньогрецький (дорійський) поет, який писав переважно пісні для хорів.

ЗМІСТ

1. Життєпис
2. Творчість
3. Цитата
4. Визнання
5. Твори
6. Література

Життєпис

Місце і дата народження Алкмана достеменно невідомі й були предметом обговорення ще від доби Античності (учасником цих дискусій був зокрема Аристотель). Переважна більшість дослідників вважає, що Алкман народився в м. Сарди, столиці Лідії (Мала Азія). Ймовірно, він походив від батьків-рабів і став вільним завдяки своєму поетичному хисту. За іншою версією, Алкман походив із Мессенії, що знаходилася поруч зі Спартою.

Творчість

Алкман жив і писав вірші у Спарті, де керував хорами, для яких створював переважно парфенії (“дівочі пісні”, призначені для виконання хором дівчат). Александрійські вчені зібрали його творчий спадок у 6 книгах, що вміщували бл. 60 текстів: *парфеніїв* (вони склали дві книги з шести), *гімнів* (Алкман писав гімни на честь Аполлона, Артеміди, Афродіти, Зевса, Гери,

навіть Кастора і Полідевка), любовних пісень і *сколіїв* (застільних пісень). Від доби Середньовіччя творчість Алкмана знали за цитуванням і згадками іншими письменниками.

У 1855 в піраміді в Саккарі відшукали перший папірус із оригінальним текстом Алкмана. На папірусі, який нині зберігається в Луврі (т. зв. “луврський парфеній”), віднайшли понад 100 рядків парфенія. У 1960-их біля давнього м. Оксирінх натрапили на нові папіруси із текстами Алкмана; майже всі вони також є уривками парфеніїв.

У “луврському парфенії” згадувалися імена різних героїв, вміщено роздуми про могутність богів у порівнянні з нікчемністю людської долі. Новаторством Алкмана було те, що в обрядовій поезії, поруч із богами, він оспівував і простих смертних (напр., хористок Агесіхору, Агідо та ін.). У руслі народнопісенної традиції поет порівнював дівочу красу із сонячним сяйвом, із блиском срібла й “золота без домішок”, із грацією чудових коней. Останнє порівняння стосовно молодих виконавиць парфенія, котрі в процесі обрядового дійства ще й танцювали, було прозорим, а для пізнішої еллінської поезії стало традиційним (пор. в Анакреонта: “Кобилице фракіянко...”). Водночас саме через цей нібито простий паралелізм луврський парфеній Алкмана вважається «одним із найзагадковіших у давньогрецькій поезії» (В. Ярхо), оскільки в ньому прямо названий “кінь Коласкся”. Про напівміфічного царя Коласкся та його скіфське плем’я, яке, на думку акад. Б. Рибаківа, мешкало на берегах Борисфена (нині Дніпро, можливо, поблизу розташування нинішнього Києва), згадував *Геродот* (5 ст. до н. е.). Таке знання скіфських антропонімів у Спарті в 7 ст. до н. е. є майже неймовірним.

Алкман навіки уславив своє ім'я віршем «Сплять усі верховини гірські й стрімчасті скелі...». Згодом ці рядки спонукали до створення відомих поезій Й. В. Гете (“Über allen Gipfeln Ist Ruh'...”) і М. Лермонтова (“Горные вершины спят во тьме ночной...”). Українською мовою цей та інші твори Алкмана перекладали Г. Кочур та А. Содомора.

Алкман розвинув хорovu лірику, вивищив у словесно-танцювальному обрядовому дійстві власне поетичну (вербальну) складову. Крім того, поет створював вишукані й несподівані для архаїчної доби метафори, називаючи, наприклад, морську піну «квіткою хвилі», а порослі лісом гори — «грудьми темної ночі».

Після Алкмана хорова лірика великих імен не дала, влившись наприкінці 7 ст. до н. е. до театрального мистецтва, де пісня хору спочатку межувала з монологами та діалогами акторів, згодом поступившись останнім.

Цитати

Сплять усі верховини гірські й стрімчасті скелі,
Всі байраки, всі провалля,
Нори, де плазуни, що їх чорна земля зростила,
Робуче плем'я бджіл, хижий звір у пущі,
Страховищ у глибинах моря сон пойняв,
Крила поскладавши, в вітках поснуло птаство...

(Алкман. Сплять усі верховини гірські й стрімчасті скелі... / Кочур Г. Третє відлуння. Поетичні переклади. К. : Український письменник, 2008. С. 34–35).

Визнання

У Спарті Алкманові був установлений пам'ятник.

У елліністичній Александрії його шанували і вивчали, включивши до канонічного списку Дев'яти ліриків.

Павсаній (2 ст.) повідомляє, що могила Алкмана в Спарті була поруч із могилою Єлени Троянської.

Твори

Алкман // Кочур Г. Третє відлуння. Поетичні переклади. К. : Український письменник, 2008. С. 34–35.

Література

1. Greek Lyric, Vol. II: Anacreon, Anacreontea, Choral Lyric from Olympus to Alcman. Edited and translated by David A. Campbell Loeb Classical Library : 143. Cambridge; London : Harvard University Press, 2001. 560 p.
2. Ярхо В. Н., Полонская К. П. Античная лирика. М. : Высшая школа, 1967. 212 с.
3. Хоровий мелос. Алкман // Пащенко В. І., Пащенко Н. І. Антична література : підручник для ВНЗ. К. : Либідь, 2008. С. 163–166.
4. Борецький М. Алкман // Лексикон античної словесності / за ред. М. Борецького, В. Зварича. Дрогобич : Коло, 2014. С. 42–43.
5. Ковбасенко Ю. Хорова лірика. Алкман // Антична література : посібник для студентів. К. : КУБГ. 3-тє вид., випр. і доповн., 2015. С. 105–106.